

мусіхіна лілія

МАГІЯ ГІР

ЧАРІВНЕ В ЖИТТІ ГУЩУЛІВ

УДК 291.1
ББК 86.7
М 91

Висловлюємо щирю подяку п. Сергію Якутовичу за надані роботи батька — Георгія Якутовича, одного із найкращих графіків, яких знала Україна, а також п. Вікторові Долішньому за сприяння та допомогу у виході цієї книги.

Мусіхіна Лілія
М 91 Магія гір. Чарівне в житті гуцулів / Л. Мусіхіна. —
Тернопіль : Богдан, 2012. — 64 с. : іл.

ISBN 978-966-10-2690-1

Для широкого кола читачів.

УДК 291.1
ББК 86.7

ISBN 978-966-10-2690-1

© Мусіхіна Л., 2012
© Якутович Г., ілюстрації 2012
© Навчальна книга — Богдан, 2012

ПЕРЕДМОВА

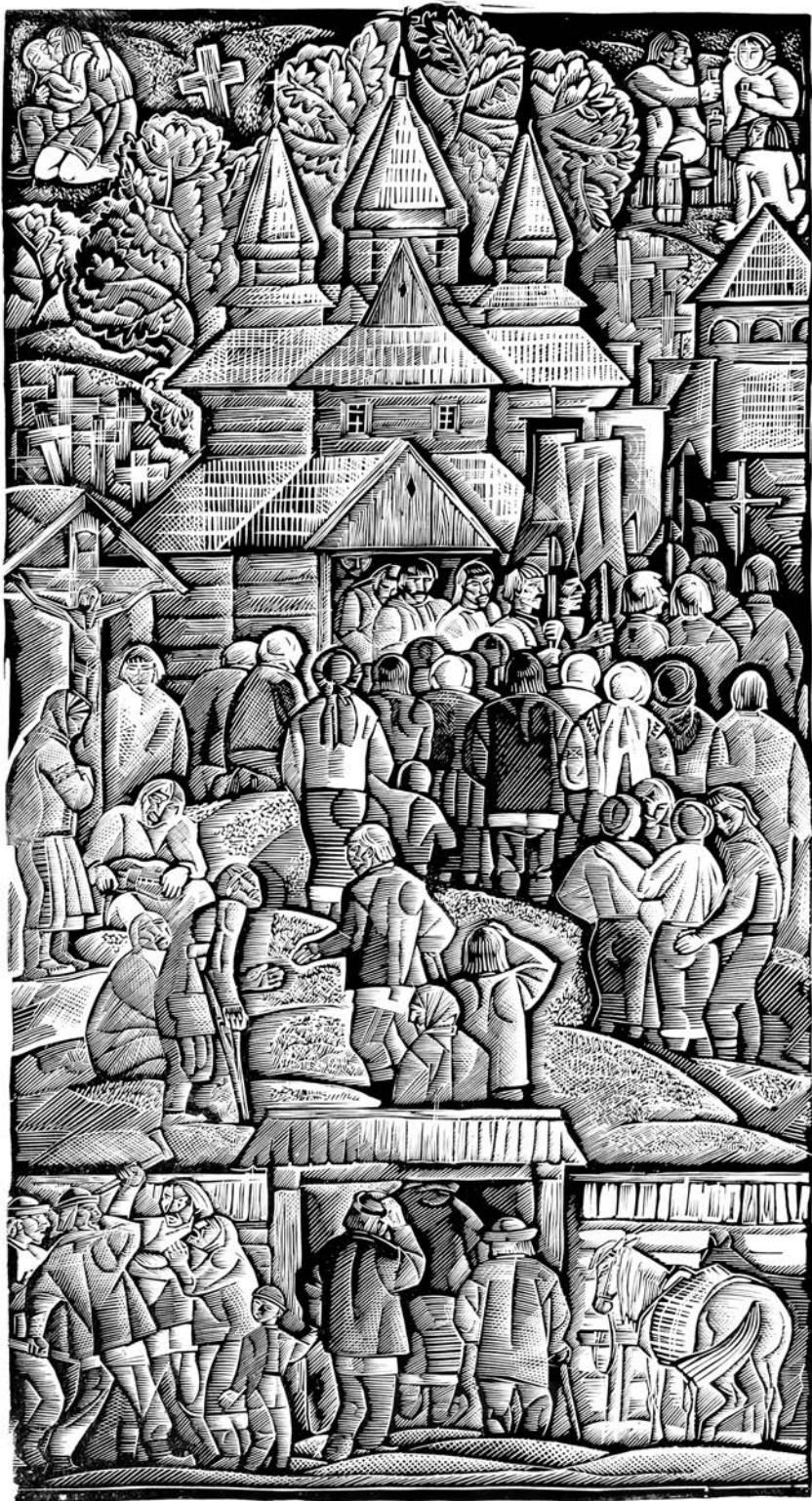
Висока поетичність світогляду карпатського горянина породила чимало персонажів традиційної гуцульської міфології, а любов до танцю, музики, житейська мудрість та кмітливість дали початок специфічній гуцульській обрядовості. Пильна увага до навколишнього світу, бажання виділити основне започаткували ґрунтовні знання не лише у веденні господарства і народній медицині, а й у такій практично не дослідженій царині, як магія. Гуцульщина — замкнутий важкодоступний гірський етнографічний регіон, де і нині жваво провадять обряди, що побутували раніше не лише на українському, а й на слов'янському, можливо, навіть індоєвропейському просторі, проте з часом перейшли у розряд реліктів.

Глибока любов та повага до гір, до природи, тварин і навіть до самих себе породили шанобливе, трепетне ставлення до усього оточуючого: «гріх плювати у вогонь», «не можна скидати сміття у воду», «не ламай гілляччя без потреби», «шануй людей» — здавалось би, прості, зрозумілі всім істини... Проте на Гуцульщині вони мають владу старовинних священних законів, недотримання яких тягне за собою покарання від Бога, людей та сил природи. Сучасні гуцульські чарівники вчать тих, хто до них звертається, жити за такими високоморальними нормами: «Коли людина заходить до хати, то треба подумки сказати: «це моя мама», чи «це мій тато», «моя сестра» — тільки тоді буде користь і зцілення. Кожну людину треба приймати, як рідну» (*Чужак Параска Василівна, 1939 р. н, жін. ст., с. Пістинь Косівського р-ну Івано-Франківської обл., дата інтерв'ю — 26.08.09*).

Магічні ритуали і обряди супроводжували все життя давньої людини. Про це ми можемо судити з побуту племен, чий спосіб життя близький до того, що провадили колись наші предки; це відбивається у залишках сучасних вірувань, звичаїв та забобонів. Вивчення культур виокремлених етнографічних регіонів має надзвичайно велике значення, бо там і сьогодні всі соціальні та культурні процеси відбуваються ізольовано. Таким чином обряди, звичаї та вірування зберігаються у, так би мовити, законсервованому вигляді та легко піддаються науковому спостереженню, опису та аналізу. Це, у свою чергу, застерігає дослідника від дофантазовування та ненауковості, оскільки завжди можна провести додаткове опитування представників тих чи інших етнографічних регіонів.

Тож вивчення культури гуцулів має надзвичайно велике значення для науки не лише України, а й усього світу. В той час, коли матеріальну культуру (побут, ремесла, прикладне мистецтво) гуцулів досліджено досить повно, то все, що стосується духовної культури, є мало не terra incognita. Найслабше ж досліджено магію, якою, проте, і нині просякнуте все життя гуцула.

ЛІКУВАЛЬНІ ТРАВИ

Корінь кропиви (Urtica) відварюють на молоці та вживають від застуди, кашлюку та кашлю.

Корінь деревію (Achillea millefolium) від застуди, кашлю, запалення легенів.

Горілочаний настій кореня лопуха (Arctium Lappa) вживають від онкологічних захворювань.

Настоянкою матригану (Atropa belladonna L.) на горілці лікують радикуліт. Поперек попередньо змащують коров'ячим маслом, а потім — настоянкою матригану.

У відварі кореня живокосту (Symphytum officinale) радили купатися хво-

рим на хвороби опорно-рухового апарату.

Чорну м'яту (Mentha piperita) радять пити від хвороб серця.

Чебрець польовий (Thymus serpyllum) допоможе від кашлю і будь-яких захворювань дихальних шляхів, те ж саме стосується подорожника, цвіту мати-й-мачухи, ісландського моху.

Ісландський мох (Cetrariae lichen) п'ють також від жіночих хвороб та хвороб дихальної системи. Його вважають засобом, здатним вилікувати навіть туберкульоз.

Глистівник (паслін) (Solanum L.) — пилок рослини зсипають на ложечку, заливають окропом і дають дітям від глистів.

Пустирник (Leonurus cardiaca) мають за перевірений заспокійливий засіб.

Мелісу (Melissa officinalis) вживають як заспокійливе.

Настоянкою горіхових перетинок (Juglans regia L.) на горілці лікують зоб.

Татарське зілля (Acorus calamus) вважають засобом для очищення крові та загального зміцнення організму, застосовують для перекладання вовняних речей як профілактичний засіб від молі.

Калган (Potentilla erecta) — афродизіак. Регіональна назва калгану — підойма, бо підіймає чоловікам втрачену чоловічу силу. Для цього корінь калгану настоювали на горілці та пили потроху протягом певного часу. Корінь калгану (перстачу прямостоячого або перстачу білого) на Україні також вішають над дверима як оберег, вірячи, що він не пропустить до оселі ніякого зла.

Тирлич (Gentiana lutea) п'ють також для апетиту, для загального зміцнення організму та при статевій неспроможності.

Звіробій (Hypericum perforatum L.) називають травою від 99 хвороб. Його відваром полощуть зуби, промивають виразки, вживають внутрішньо при нетравленні тощо. До того ж, корінь звіробою іноді носять при собі, як як оберег.

Відваром материнки (Origanum vulgare L.) лікували шлункові хвороби.

Ведмежі вушка (Arctostaphylos uva-ursi) вважають заспокійливим засобом.

Полин (Artemisia absinthium) корисний для шлунково-кишкових хвороб. Компреси з полину на горілці застосовують від радикуліту та для полегшення ревматичного болю.

Іван-чай (Chamerion) п'ють від серцевих хвороб.

Мати-й-мачуха (Tussilago) застосовується для лікування недуг дихальних органів, а також від хвороб печінки.

Подорожник (Plantago) — відхаркувальне.

Любисток (Levisticum officinale) застосовували для купання немовлят.

Арніку (Arnica) застосовують від хвороб щитовидної залози, а відвар п'ють від пневмонії.

Чай із вербових гілок (Salix) п'ють проти застуди, відваром з неї миють голову від лупи, вважають її засобом для поліпшення кровообігу.

Чай із соснової хвої (Pinus) вживають від легеневих хвороб.

Череду (Bidens tripartita), петрушку (Petroselinum) чи насіння льону (Linum usitatissimum) п'ють від кисти на яйниках.

Сік бульб картоплі (Solanum tuberosum) вживають тричі на день по 50

21. «Історія української культури», За загальною редакцією І.Крип'якевича. Київ, 1994, «Либідь».
22. «Казки одного села», Запис текстів, післямова та примітки П.В. Лінтура. Упоряд. Ю. Д. Туряниці, Ужгород, 1979, «Карпати».
23. Карпенко Ю., «Вступ до мовознавства», Київ – Одеса, 1991, «Либідь».
24. Костомаров М., «Слов'янська міфологія», Київ, 1994, «Либідь».
25. Кочерган М., «Загальне мовознавство», Київ, 2003, «Академія».
26. Кришук М., «Українська міфологія», Тернопіль, 1994, «Тернопіль».
27. Лубський В., Теремко В., Лубська М., «Релігієзнавство: підручник», Київ, 2008, «Академвидав».
28. Максимович М., «Дні та місяці українського селянина», Київ, 2002, «Обереги».
29. Маланюк Є., «Нариси з історії нашої культури», Київ, 1992, «Обереги».
30. Манько В., «Українська народна писанка», Львів, 2001, «Свічадо».
31. Москалець В., «Психологія релігії», Київ, 2004, «Академвидав».
32. Мусіхіна Л., «Знахар. Календар», Тернопіль, 2011, «Діана-плюс».
33. «Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження» у 5 т., Наук.ред.М. Гримич. Київ, 2008, «Дуліби».
34. Огієнко І., «Українська культура», Київ, 1918, Видавництво книгарні Череповського.
35. Паламарчук Є., Андрієвський І., «Зорі Трипілля», Вінниця, 2006, «Теза».
36. Панов Е., «Знаки, символи, язики», Москва, 1983, «Знание».
37. Рыбаков Б., «Язычество древних славян», Москва, 1980, «Наука».
38. Сосенко Кс., «Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечера», Репринтне видання., Київ, 1994, СІНТО.
39. «Таємна сила слова», Київ, 1992, «Знання».
40. Ткач М., «Дерево роду», Київ, 1995, «Анфас».
41. Трубачев О., «Етногенез і культура древнейших славян: лингвистические исследования», 2-е изд., доп., Москва, 2002, «Наука».
42. «Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник», Київ, 1993, «Либідь».
43. «Українська фольклористика. Словник-довідник», Укл. та загальна редакція М. Чорнопиского, Тернопіль, 2008, «Підручники і посібники».
44. «Українське народознавство», За загальною редакцією Павлука С.П. Львів, 1994, «Фенікс».
45. «Українські замовляння», Упоряд. М.Н. Москаленко; авт. передм. М.О. Новикова, Київ, 1993, «Дніпро».
46. «Українські приказки, прислів'я і таке інше», Уклав М. Номис. Упоряд., приміт. та вступна ст. М. Пазяка., Київ, 1993, «Либідь».
47. «Український фольклор: хрестоматія», Упоряд.О. Ю. Бріцина, Г.В. Довженок, Н.С Шумида, Київ, 1997, «Освіта».
48. «Українські чари», 2-ге вид., стереотип., Упоряд. О. М. Таланчук, Київ, 1994, «Либідь».
49. «Українці: народні вірування, повір'я, демонологія», Упоряд., прим. та біогр. нариси А. Пономарьова, Т. Косміної, О. Боряк, Київ, 1991, «Либідь».
50. Черепанова С., «Філософія родознавства», Київ, 2008, «Т-во «Знання».
51. Черній А., «Релігієзнавство», Київ, 2005, «Академвидав».
52. Чубинський П., «Мудрість віків: (Укр. народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського)», У 2 кн., Київ, 1995, «Мистецтво».
53. Чмихов М., «Від яйця-райця до ідеї Спасителя», Київ, 2001, «Либідь».
54. Чучка П., «Вступ до Слов'янської філології», Київ, 1988, НМК ВО.
55. Шекерик-Доників П., «Дідо Іванчік», Верховина, 2007, Редакція журналу (видавництво) «Гуцульщина».
56. Шекерик-Доників П., «Рік у віруваннях гуцулів», Верховина, 2009, Редакція журналу (видавництво) «Гуцульщина».
57. Щербаківський В., «Українське мистецтво», Київ, 1995, «Либідь».
58. Юрій М. «Етнологія: Навчальний посібник», Київ, 2006, «Дакор».
59. Юрій М., «Історія світової та вітчизняної культури. Навчальний посібник», Київ, 2007, «Дакор».

Лілія Мусіхіна (Дячук)

Народилась 21 вересня 1978 року у м. Тернополі, де проживаю і тепер.

Закінчила, як і всі діти, школу, потім — відділення «Художнє оформлення» Тернопільського кооперативного технікуму, а тоді продовжила навчання на філологічному факультеті Тернопільського національного університету ім. Володимира Гнатюка. Навчання в інституті згадую як роки наполегливої праці і захопленого ковтання книг. Щиро вдячна всім, хто траплявся на моєму шляху у роки дитинства і юності, бо так чи інакше, кожен вклав щось своє, неповторне. Повірте, навіть коли не говорю вам цього особисто, я вмю цінувати дружбу, опіку і любов.

Починаючи десь із 2008 року веду активну експедиційну та пошукову діяльність, вивчаючи духовну складову національної культури. З окремими результатами моїх досліджень можна ознайомитися у збірниках наукових статей, на сторінках журналу «Берегиня», у народознавчих календарях «Знахар» (ВІД «Діана+»).

Особливо захоплює мене культура замкнених етнографічних регіонів, де люди найповніше зберігають свою культурну ідентичність. Велика моя любов — гуцули і Гуцульщина. Хотіла б подякувати всім моїм респондентам за ті зернинки правічних знань, з якими вони зі мною, а відтак і з усіма вами поділилися.

Рада, що змогла вам усім прислужитися.

Мусимо гідно пронести свічку нашої культури через життя і передати її наступним поколінням, тому, тому, не дивлячись ні на що, БУДЬМО, дорогі мої!

ЗМ ІСТ

Передмова	3
Магія буднів: від зачаття до шляху в потойбіччя	5
Зачаття та вагітність	5
Народження	7
Передпорогові дії	7
Порогові дії при народженні дитини	8
Післяпорогові обряди	10
Дитячий та підлітковий вік	12
Знімання вроків	13
Зливання воску та олов	14
Вмивання водою з серпа чи коси	15
Лялька-мотанка	15
Сирні коники (гуцульські), козлики, баранці	16
Мальованки	17
Ворожба на одруження. Весілля	19
Лікувальна магія та народна медицина	25
Лікувальні трави	26
Фізіотерапевтичні та магичні оздоровчі процедури	28
Господарська діяльність	33
Загальні поради з ведення господарства	33
Торгівля	34
Насилання та оберегові дії (царинні обряди) як засіб їхньої профілактики та нейтралізації	35
Тварини та тваринництво	39
Музика	45
Полювання	47
Смерть та поховальні обряди	49
Передпорогові дії	50
Порогові дії	51
Післяпорогові дії	51
Поминання	52
Магія вищого ґатунку: мольфари, шептуни, знахарі, непрості	57
Висновок	60
Перелік використаної літератури	60

Літературно-художнє видання

Мусіхіна Лілія

МАГІЯ ГІР

ЧАРІВНЕ В ЖИТТІ ГУЦУЛІВ

Головний редактор Богдан Будний
Редактор Ганна Осадко
Художник Георгій Якутович
Обкладинка Віктора Долішнього
Комп'ютерна верстка Ростислава Крамара
Художній редактор Ростислав Крамар
Технічний редактор Оксана Чучук

Підписано до друку 06.07.2012. Формат 70x100/16

Папір офсетний. Гарнітура Literaturnanay.
Умовн. друк. арк. 5,2. Умовн. фарбо-відб. 5,2.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2690-1

9 | 789661 | 026901